

Skipperen på "Birksø" ta'r os med på en tur fra Ry til Himmelbjerget.

Mens vi gør os klar til turen, går vi en tur hen mod turistbåde-havnen. Tidligere var her et bolværk, og brinken lå meget længere inde. Omtrent hvor bro F ligger i dag, lå der en anløbsbro som tilhørte Hjejleselskabet. De sejlede engang hertil - indtil først i 20'erne, hvor Ry Turistbåde begyndte at sejle. Broen lå her til midt i 40'erne. På den tid lå her også 2 kiosker. Vi er nu kommet op til landevejen, og omtrent der hvor de 3 flag står, stod der et stort træ. På den anden side af vejen lå der et øldepot. Nede i kælderen stod der en meget kraftig dame, som i daglig tale kaldtes for "Ølmutter". Hun solgte øl, som blev drukket ovre under det store træ.

Vi går videre mod Gl. Rye ned forbi "Smedekrogen". Her løb byens ungdom på skøjter om vinteren. Vi fortsætter lidt længere hen, og der kan vi endnu se, at der har været en anløbsbro. Omkring 1948 var der en mand, der derfra ville sejle med passagerer til Emborg, men dette kunne imidlertid ikke gå økonomisk.

Vi går videre hen over broen. Omtrent 100 meter længere fremme, nede til venstre, ligger spejderhytten. Den har engang været klubhus for Ry Roklub. Før den tid var det redskabshus for forpagteren af fiskevandet. Når jeg skriver fiskevandet, var det fordi, at ålværket med en fiskemester blev drevet af ejeren selv.

Vi går over på den anden side af vejen og ser ind i haven ved Ry Mølle. Inde i skrænten er der et gravkammer, der blev bygget af den derværende ejer Piet Van Deurs, fordi han og hans kone skulle til København, når de døde, og ville følges ad. Derfor denne "ventesal". (Da jeg var karl på gården blev der opbevaret frugt her)

Under denne ejer hed møllen "Glentholm". Jeg fortæller, mens vi går videre. Glentholm havde dengang et jordtilliggende på ca. 500 tdr. - nemlig Mølleskoven, Højrisbøge og Lammehovedskoven. Der fortælles mange historier om denne Piet Van

Deurs, og om hvordan han behandlede sine arbejdere. Især træsko-karlene var han meget hård ved. De havde dannet en arbejderforening for Siim og omegn, en forløber for fagforeningerne.

Piet Van Deurs solgte i 1915 Glentholm til H. Nørregaard på Rye Nørskov. Stedet kom nu til at hedde Rye Mølle.

Rye Nørskov opstod i 1890'erne, ved køb af præstegårdjord samt opkøb af ca. 80 gårde, husmandsteder og arbejderhuse.

Nørregaard var en stor mand, og skulle du en dag se en støbt betonpille på ca. 15 x 15 cm, og 80 cm lang med bogstaverne H.N. - så er det en af hans skelpæle. Han var også en der levede "det søde liv" med kone på slottet og elskerinde i Paris.

Sidst i 20'erne begyndte han at sælge ud, først de små brug på Birkhede, for derefter i 1931 at sælge resten til E. Faber, Silkeborg. Faber var industriemand med fabrikker i Silkeborg og Kolding. Han startede konfektionsfabrikken i midten af 30'erne - (senere WEBMORE") - som desværre er lukket her i foråret.

Vi er nu nået ned til Møllegården. Vi går gennem gården. På højre side har vi den gamle hovedbygning, og ud mod vandet lå forvalterboligen. På venstre side lå der, som der gør i dag, en bindingsværksbygning. Forrest i bygningen boede fiskemesteren - en slags retrætepost for velansete skovarbejdere. Derefter var der toiletter - og under krigen var her beskyttelsesrum for syerskerne, og derefter lade. Ligefrem lå kostalden. I enden af denne bygning, ned mod vandet lå karlekamrene - så karlene kunne således ligge i sengene og fiske.

Vi skal også en tur om bagved gården, helt op til arbejderboligen (huset ligger der endnu). Bagved dette hus ligger der en gammel sostald og foran huset ned mod vandet lå træskofabrikken (den blev i 1918 flyttet op på Siimtoften, og det blev starten til Ry

Mølles Fabrikker). Vi går tilbage til vejen. Det skal her siges at avlsgården nedbrændte i 1943. Hele besætningen indebrændte (jeg skal nok lade være med at fortælle om det syn, som jeg så dagen efter). Det var fodermesteren, der havde sat ild til gården. Den blev bygget op igen - som den ser ud i dag, undtagen den nye konfektionsfabrik, som blev bygget i 1970. Gården drives ikke mere, bygningerne er alle ændret til lagre af forskellig art tilhørende WEBMORE.

Vi er så tilbage ved vejen, og går hen mod havnen. Til venstre har vi elværket, som blev bygget i 1917. Før den tid lå her en vandmølle, den drev både mølletriet, træskofabrikken og træsliberiet. (I dag er det en flok hobbykunstnere, som holder til her). Vi fortsætter hen forbi det Kgl. Privilligerede Åleværk. Et kig ned til venstre - her har forpagteren Carsten Nielsen sin base. Ved ham foreslår jeg, at du køber en pande ål til at tage med på turen, vi snart skal på. Her på den tange, der går ud i Lillesø, lå engang en lade og en tælleplads - et sted hvor træ blev sejlet til og afbarket, inden det gik til sliberiet.

Vandløbet som løber gennem vort søsystem er fuld af historier. Jeg vil her fortælle nogle af dem (hvis du bliver nysgerrig, så gå på Ry Egnsarkiv)

Lad os begynde med Ry Mølle med det Kgl. Privilligerede Åleværk. Møllen havde stor betydning for egnen i gammel tid, hvor bønderne kom hertil og fik deres korn malet. Der kom også en dagvogn fra Rye by (Gl. Rye) hertil, på vej til Skanderborg. Dagvognen ejedes af kromanden i Rye. Derfor havde Drewsen i Silkeborg set, at der kunne være forretning i, at indsætte en dampbåd på strækningen fra Silkeborg til Ry, så de rejsende kunne komme videre med dagvognen. Drewsen ligefrem kæmpede for, at der ikke blev jernbane fra Skanderborg til Silkeborg.

Vi lader os nu drive med strømmen mod Silkeborg, forbi "Skimmingkær", som i dag er Ry Marina, ud ad Lillesø og omkring "Kaninøen". Løbet mellem "Kaninøen" og Skimminghøj blev gravet i midten af 1800-tallet, så Hjejlen kunne sejle til Ry. Den havde problemer med det oprindelige krumme løb. Navnet "Kaninøen" siges at komme af, at der forsøgte at holde kaniner på øen, men da det blev frost og is, forsvandt kaninerne. I forbindelse med øen møder vi et meget kendt navn i Ry's historie, nemlig K.P. Fjeldsted - byens første skoleinspektør, og ejer af øen. Den nuværende ejer er Ry Kommune. Brugsretten over øen tilhører den til enhver tid siddende skoleinspektør.

Vi driver videre - til højre har vi Skimminghøj, og til venstre Smørholm, som tangen hedder. Vi fortsætter og ser til højre Mariemunde - her var tidligere ladested for præstegården i Alling, hvis jord gik her ud til. Præstegården skulle holde en sejltrende på 1,5 alen vand sejlbare på stedet. Et ældre navn for Mariemunde er Marrild-Munde. Vejbroen blev bygget i 1909.

Vi driver videre - ind gennem Birksø, der i 1469 blev nævnt Brygesøe. På et kort over Alling Bye og Mark, beliggende udi Århus Stift, Skanderborg Amt, Gjern Herred, Alling sogn fra 1782 benævnes søen som Birksøe. Navnet på søen menes at kunne forbindes til Bryggebjerg, i betydningen Skibsbrygge. Det menes også, at en dansk brig skal være kommet sejltrende op ad Gudenåen ude fra Kattegat. Briggen lagde sig ved en skibsbro for at losse sine varer, formentlig til Rye (Gl. Rye), som dengang var en stor markeds- og handelsby. Gl. Rye menes også at have været købstad, kongeby og tingsted. Navnet Birksø er fra 1910.

Vi driver videre, men inden vi forlader Birksø, drejer vi til højre ind i Mørkvig, en krog i det nordligste hjørne, som ender op i et mosehul. Det fortælles, at en mand druknede sig her af skræk, da han så det første tog komme kørende på banen. Mørkvig har også et andet navn - "Stamherrens Krog", som kan føres tilbage til Chr. Jensen i Birkhede. Vi driver videre, og inden vi forlader Birksø, passerer vi "Andbugten". Så er vi i Allingå, som løber mod Silkeborg. Åen skal efter sigende flere steder være rettet ud og uddybet, for at dampbådene fra Silkeborg kunne sejle til Ry.

Til højre på højen, skulle der efter sigende have ligget en borg på et tidspunkt. På højre side kommer vi nu til "Holmen", et husmandssted, og på venstre side er der et anløbssted for robåde. De fleste husmænd i Birkhede arbejdede på godset, derfor ligger der flere sådanne anløbssteder langs åen. På venstre side har vi "Tue Lynghøj", hvor der bagved ligger en eng ved navn Smedebækkær. Længere nede ad åen kommer vi til Sølund på højre side. Sølund vender vi tilbage til senere. Overfor ligger "Posperhus" - skovløberhus. Stenene til huset blev sejlet hertil omkring 1904 af Chr. Jensen, som boede i huset, til han flyttede til et husmandssted i Birkhede. Det kan her nævnes, at Chr. Jensens far, som var prammand og træskomand nede fra Sejs, prammede kampesten op til bygningen af Mariemunde-broen - jernbanebroen, der blev bygget i 1868-1869. Chr. Jensens barnebarn, - Ketty Andersen, - besejler i dag farvandet med Ry Turistbåde.

Ved Posperhus var der tidligere 2 bådehuse, et til en motorbåd og et til en kølbåd tilhørende Rye Nørskov. Bådene blev passet og sejlet af godsets chauffør. Den ene chauffør var samtidig beridder og passede ligeledes 4-5 rideheste. En anden chauffør var gartner og arbejdsleder på gartneriet.

Mellem "Posperhus" og "Sølund", har der været færgested. Postvæsnet har her haft en båd liggende, så landposten kunne blive sejlet over åen. Manden på "Sølund" havde jobbet, mod ringe betaling, at sejle båden retur for posten, men havde den så til delvis fri afbenyttelse, mod at vedligeholde den. Dette job har Steen Rytter på et tidspunkt haft.

Lidt længere fremme passerer vi Allinghus på højre side. Det ligger i bunden af en krog, som af mange Ry-sejlere benævnes "Poul Eriks Krog". På højre side - lidt længere fremme - kanocampingpladsen. Ret forude til venstre er krogen som kaldes for "Swotmand" - eller som man siger det i dag, den sorte mand.

«Den sorte mand»,
et minde om pramfarten
på Gudenaen

Hvor åen og trækvejen svinger brat måtte pramkudskens sørge for, at træklinen var på Swotmand (den sorte mand) en stor pæl med rulle, indtil pramføren og hans medhjælper med stager havde klaret pynten. Det kunne også være en kraftig pæl, som man bandt prammen til imens man bedede - det kaldte man spisepausen på den tid.

Ind imellem de store bøge stod der borde og bænke, og stedet kaldtes for "Frokoststedet". Her ligger engen "Sorte Mand" opkaldt efter en enebærbusk, som havde form som en mandsskikkelse. Til venstre for denne eng har vi "Blindmose", og bagved til højre ligger "Jeppes-Eng" og "Alling-Kær", som afvandede med pumper. Overfor "Alling-Kær" ligger "Pramhullet". I dette hul, der er 7 meter dyb sank Rye Nørskovs sidste pram med en last hø. Prammen blev sejlet af Peter Sørensen fra Sølund (Steen Rytters far). Med på prammen var også gårdens forkarl. Forkarlen var ingen ringere end skibsføreren ved Ry Turistbåde, medlem af Ry Bådlaug Jacob Johansen. Forliset skete i 1936. Prammen stod herefter i mange år således at dens stævn stak ovenud af van-

det. Den blev hævet i 1952, den var i så ringe stand at en restaurering ikke var mulig.

Det hø som blev fragtet var fra engen "Sødehul", en af de enge som husmændene i Birkhede byttede jagt for høslæt med Rye Nørskov. Andre enge er "Slampesig", "Ferdinands Eng", "Vandværksengen", "Sletten Dal", "Lille Eng" og "Ringholm Eng".

Efter pramhullet kommer vi til området som benævnes "Alling Gaarde", hvor der efter gamle optegninger og overleveringer har gået en vej fra Alling ud til færgestedet ved åen, og forbi fiskeparken. Vejen var på 4 alens bredde. Vejen kan stadig anes i landskabet, men er desværre blevet brugt som losseplads for gammelt byggeaffald, - en meget kedelig ting i et fredet område. Det menes at det var ved denne vej St. St. Blicher kom og blev færget over åen, når han skulle til Himmelbjerg-møde. Dette nævnes også i forbindelse med Rye Marked i 1735.

Fiskeparken, dammen og de store bøge og egtræer mellem dammen og åen menes at være anlagt af H. Nørregaard, Rye Nørskov. Det er et sted der er så flot, at det kunne være spændende, hvis den gamle dam blev restaureret og ført tilbage til sit oprindelige udseende.

Kommer vi lidt længere frem ad åen kommer vi til et sted, hvor åen er lidt bredere, og der er en lille ø på den højre side. På dette sted har der været et gammelt vadested og fiskeværk. Der er stadig rester af dette bygningsværk, men vil man se det må man ned på bunden af åen. I siderne af åen kan man stadig finde en stenbelagt "vej". Stien - vejen der førte ned til vadestedet, fiskeværket og senere færgestedet er forsvundet omkring 1875.

Inden vi kommer ud i Rosvig passerer vi "Alling-Hoved" på venstre side, hvor der også har været færgested, hvor vejen hertil fra Alling forsvandt omkring 1780.

Vi er nu kommet til Rosvig, tidligere benævnes "Røsvig". Rundt til venstre ved Alling-Hoved finder vi "Det søde hul", som i dag er totalt tilgroet. Vi driver videre langs bredden og kommer ned i bunden af "Tørve-Kanalen" en tørvegrav fra slutningen af 1800-tallet. Ved siden af ligger "Lille-Mose" og "Store-Mose". Hvis vi fortsætter langs bredden slår denne et lille sving ud i vigen. Bag denne finder vi "De Nørre Enge", - en betegnelse, der stammer tilbage til før år 1767. Vi ser nu lige frem ind i bugten foran os et af de steder med sejladsforbud,

så vi nøjes med at se derind, og nyder synet af de mange fiskehejrer, der holder til der. Hvis vi sejler videre, kommer vi til "Ringholmhoved", som rejser sig i et højt plateau. Der skulle slottet til Rye Nørskov oprindeligt have ligget, men der var for mange ulemper ved denne placering, så det blev droppet. Ser vi til højre tværs over Rosvig, ser vi "Bryggebjerg", hvorfra der er en fantastisk udsigt over søerne mod Himmelbjerget. Vi driver videre med strømmen, og kommer ud af Rosvig - drejer til venstre og kommer til en lagune ved navn "Tyskerrenden". Stedet kaldes også for "Hans's Krog", et navn den efter sigende har fået efter en prammand ved navn Hans. Han druknede her da han var ifærd med at sejle træ til Laven Station. Stedet har imidlertid også fået et andet navn "Tuborg Havn". Det er tænkeligt at navnet er kommet fra Ry Roklub. Da man ikke måtte drikke øl i bådene brugte man derfor stedet som mål - så man kunne gå i land og drikke sig en Tuborg.

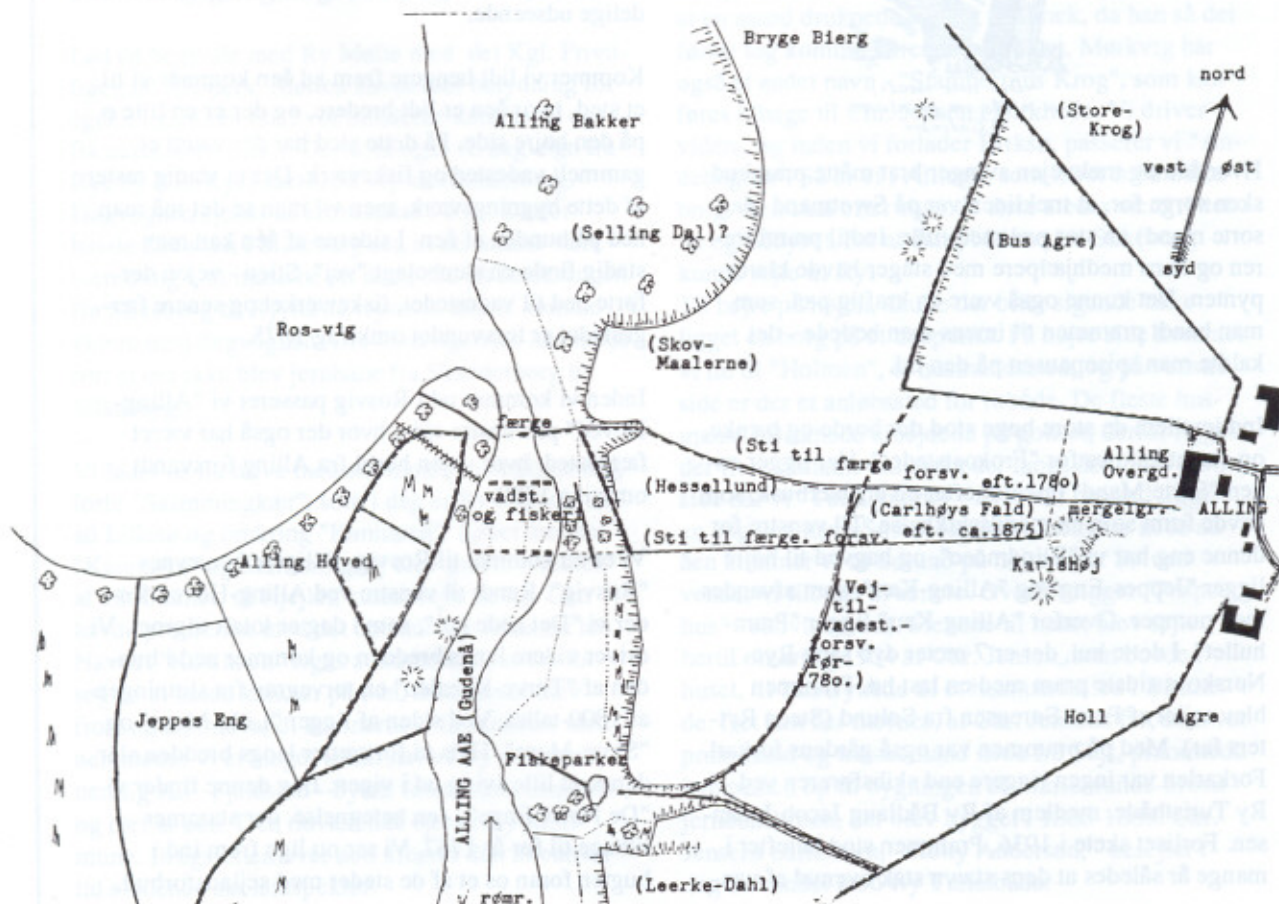
Vi forlader nu denne skønne plet og begiver os i retning mod Himmelbjerget. Omtrent halvvejs har vi en dejlig bugt på vor venstre side kaldet "Fabers

Badestrand" - kaldt op efter godsejer E. Faber. Her var der tidligere et skur inde på land, hvor han kunne lægge sit tøj. Han vadede ud til en flydeplatform, hvor han kunne bade fra.

Lidt længere fremme har vi Ringholm- huset, som engang har været fæstegård under grevskabet Frisenborg, som på dette tidspunkt ejede en del af skoven, som kaldtes Sønderskov.

Vi er nu kommet helt ned i bunden af den sydligste krog, som Ry Bådlaug kalder Himmelbjerg-Broen. Arealet hører under Himmelbjerggården. Himmelbjerggrunden var tidligere badestrand for Himmelbjerggårdens drenge. Der lå også et hus her. Det var en københavner der ejede det, men huset gik i forfald og blev købt af Himmelbjerggården og nedrevet i 1915. Hvis vi fortsætter langs bredden kommer vi hen til Hotel Julsø, hvor vi går i land ved rutebådens anløbsbro og finder "stenen" med H.C. Andersens berømte ord "Jeg tror, der er skønnest i Danmark"

(Kilder: Tue Jensen, Egnsarkivet, Ry samt egne erindringer.)

Iflg. Skovkort 1970 1:4000

"ALLINGHOVED"

79/94

nord

ROSVIG
(RØSVIG)

ALLING-BAKKER

Alling bys jorder (2.)

Færgested
Udslibningssted

ALLING
AA

ALLING HOVED

JEPPE
ENG

Udsk.
PROKOSTBØDET

markve.
Flakedam til
Alling by

(tilpl. kær)

(pumpenus)

ALLE
MOSE

SORTEMAND

ALLING
AA

(tilpl. kær)

ALLINGHOVED
VEJ

(kær)

BLINDEMOSE

MØLLEVEJ

Ældgammel
hulvej

(kær)
POSERHUS

- Nuv. vej og spor
- Vej iflg Gst. 1872
- - - M.K. 1877
- - - ældre end ca 1800
- - - - -

POSERMARK
POSERV

STEDNAVNE langs søsystemet fra Ry til Himmelbjerget:

1. Store Frederiks Bænk	Det var her det foregik i gamle dage. Her kunne man træffe Dukkefuse og ham med de store øren og ditto træsko - så han havde både sejl og båd med sig.
2. Skimming Kær	Ry Marina.
3. Kaninøen	Navnet "Kaninøen" stammer fra en mand der ville avle kaniner på øen, men han glemte at der kom is om vinteren, så de kunne løbe i land.
4. Skimminghøj	Overdrev for Siim by.
5. Smørholm	Op til 1800-tallet var det fæsteland til gårde i Rye (Gl. Rye). Afgiften skulle betales med smør.
6. Mariemunde	Tidligere benævnt "Marrild-Munde".
7. Mørkvig	Også kaldet "Stamherrens-Krog" efter Chr. Jensen på Birksølund.
8. Andebugten	Bag bugten ligger der en mose, hvor der har været andefarm omkr. år 1900.
9. Højen	Efter sagnet har der engang været en borg på stedet.
10. Holmen	Husmandssted.
11. To-Lynghøj	Også kaldet "Tuelynghøj". Udsikningssted ved 2 gravhøj-lignende sandhøje.
12. Sølund	Husmandssted.
13. Posperhus	Skovløberhus. Tidligere benævnt Posborghus.
14. Allinghus	Det sidste af Rye Nørskovs huse i Birkhede.
15. Poul Eriks Krog	Stedet har navn efter et afdødt medlem af Ry Bådlaug.
16. Kano-Campingplads	Pladsen er af nyere dato.
17. Swotmand	
18. Pramhullet	Det var her Jacob gik ned med prammen, men skæbnen var ham nådig, og han blev reddet.
19. Allinggårde	Det skønne sted med "Fiskeparken" mv.
20. Vadested og fiskeværk	Der findes stadig rester af bygningsværket - så vær opmærksom på ikke at sejle for langt ud i siderne af åløbet.
21 Allinghoved	
22. Tørvekanalen	Tørvegrav fra 1800-tallet.
23. Fiskehejre koloni	Sejladeforbud i bugten.
24. Ringholmhoved	Det var her slottet til Rye Nørskov skulle have lagt.
25. Tyskerrenden	Også kaldet "Hans's Krog" og "Tuborg Havn".
26. Faber's badestrand	E. Faber havde et skur til at hænge sit tøj i, og en flydebro hvorfra han badede og tog solbad.
27. Ringholmhuset	Tidligere fæstegård under Friisenborg.
28. Himmelbjerggrunden	Op til 1915 lå der et hus på grunden, som idag hører under Himmelbjerggården. Området har tidligere været brugt som badestrand for drengene på Himmelbjerggården.
29. Anløbsplads til Himmelbjerget	

Samlingen af Jørgen Christensen blev 2000's medlem i klubben. Han er tidligere medlem i klubben og har været aktiv i klubben i mange år.

Skulle være medlem af RY RIB i 2000? I forbindelse med 25 års jubilæum 2000 blev der udsendt en undersøgelse om klubben. I forbindelse med 25 års jubilæum 2000 blev der udsendt en undersøgelse om klubben.

25 års jubilæum 2000 blev der udsendt en undersøgelse om klubben. I forbindelse med 25 års jubilæum 2000 blev der udsendt en undersøgelse om klubben.